

Extrait de la revue **Singuliers** du 4ème trimestre 2015

Revue des parlers romans de la province de Luxembourg

Editeur responsable: P. Otjacques, rue de la Hette 19 - 6840 Neufchâteau

Rubrique : Contes èt racontroûles d'Ârdène

Èl balâde d' on leû

Benoît STOFFEL (wallon de Sibret)

Dins lès-anées dîj hut çant nonante cink, deûs djônes leû ont pièrdu leû mére. Il astint grîj djène, dès nwars pwals âtoûr do cô l'zî fêt on colèt. Èl pus fwart, Wall, è l' vûe câchée a mitan pa one rosace di pwals pus spès ki lès cis d' a costé. Kus, èst pus rastacwère èt è al bote do gros.

Tchèssè pa lès vîs leûs â côp d' gueûye, lès deûs djônes pinsant alè lètchè leûs plêyes d' où k' i fêt mèyeû. Lès vla vôle lêchant lès nwars bwès dol Deutchland.

Wall, li pus hagneû, ramone leû pitance : pa dès coûps one poye, ou one djône bèrbus. Po 'nn-alè, il ont dol tchance ; après avur mougnè on djône fan, la panse bin plin.ne lèzî siève di bèsace.

I n' ant pont d' GPS (mosture vôle) èt il è-vont a l' aventure. Après kèkes djoûrs di plêji, bin rpachè, i s' coûtchant a costé d' on pazê. Â matin, i s' font ravouyè pa dès tchants, dès clotchètes èt dès-omes. C' èst novè por zèls. I s' catchant drî dès gnèsses èt dès-épilobes ki vnint bin a pont. Lès pèlèrins vnint ossu dol Gèrmanîe, dès cis avint dès droles di moussures, dès hokèts d' armures, dès hômes èt dès pikes k' i s' è sièrvint po rotè. On drole di bazâr, on wachê pwartu pa cate galiârds, fèjot li voyadje avou zèls. Chake anéyes, i 'nn-è toudi ouk po moussè dins la bwasse. Gn-ènn-è ki trin.nant po ramassè kèkes ampounes... Dèspû ç' djoûr la, nos lârons sont pus rwêtant.

On ptit rodje gwadje toûne âtoûr dès voyadjeûs, « cui cui » di-st-i, mès lès djins nu l' acontint nin. On pènâ pind su l' costé di l' ûjê. Por mi, il èst cwachè. I vèt lès deûs compères drî leû rampârt. Lêchant lès boches, i va fé la fièsse âs leûs. Wall lî fêt comprinde k' i lès lève trankile. Kus, pus djouwète, saye di l' atrapè avou sa pate.

Vla dja pus d' on mwès k' i rôlant leû bosse, todi avou Cuicui ki toûne âtoûr. Ès pènâ va mî. One nut' k' il astint dins dès ptits sapins, vla on leû ki groûle : hou, hou ! Mès po dès leûs, ça l'zî fêt âk. Wall, avou s' grande gueûye, s' mèt ossi a tchantè : hou, hou ! Tot d' on coûp, vla k' one meûte lèzî broke dissus. Lès deûs frères, vèyant lès-ûys rclatichant al lune èt lès crocs lûjant, ont vite fêt di pèter â diâle.

Lès vla dins lès tchamps, i n' ant rin a mougnè. Cuicui wase si mète su l' dos di Kus. Èl leû n' boudje nin, l' ûjê va jusk' â cô. I s' bôre dins lès pwals, contint di s' novèl ami. Wall, ki avot tot ç' k' i vlot, vint di cnuce la dizète. Âh lon, i vèyant one cinse, dès poyes, dès âwes èt dès canârdès ki font la fièsse su l' pâtche. Wall ni cnu wère lès-omes, lès vîs dol meûte an djâzint bin, mès pour lu, c' èst totes dès flâwe po fé poûr âs djônes. I

racontint ossu k' il avint dès tchins, c' èst dès leûs ki dmeurant avou lès-omes. Mês cand on è la panse vûde, i fât fé âk.

Wall è sté hapè one awe, mês totes lès bièsses mon.nant one arèdje do diâle ! Lu cinsî mousse foû avou s' fuzik, èt Wal è fêt lès frês. One bale dins la djigue. Lu vla ossu avou on pènâ d' mwins' ! Kus vint lî dinre on côup d' mwin èt a zèls deûs, lès vla carapates jusk' a on tchamp d' bètrâves. Dispû ç' djoûr la, Kus deût tchèssè tot seû. Dins l' fond, il èst binâje ki s' fré èst capoute !

Lès nut' sant pus freûdes. Treûs meûs k' i sont su lès voyes ! Asteûre, la tchèsse èst drouvûe, lès bièsses, awârees, s' catchant dins lès bwès. Kus va rôdinè dins lès sapins, èt tot d' on côup, i sint âk ki lî rapèle lès nwârs bwès. On vî leû, li Rotu, lès-è sùji. Èl vî malin èst vèyu Kus. I lî broke dissus, mês nosse galiârd è crèchi... Èt l' vî Rotu ènnè va sins sa marinde, ki fwêt l' afwère di Kus. Cuicui èst t't-afwêt chapè. Todi su l' dos di Kus, i fant èkipe. Intère lès gnèsses, on layon dène on passadje po lès bièsses. Kus, tot guèy, nu piède nin l' tins d' î sèy âs-aguèts. Mê s Rotu èst la, ki l' atind. I potche dissus Kus èt lu stronle câzi. Sès lèpes troussées, lès dints èt lès crocs drèssés come dès surins di barakîs ! Li vî Rotu aratche on mitan d' orèye do Kus. Ci ci fêt ç' k' i pout, mê s l' vî èst malin èt i lî prind l' cô. I sère èt l' va cwachè. I s' castroyant dins lès coches, lès-îbes èt la poussîre... Tot d' in côup, Rotu lâche lu cô di Kus, c' èst Wall ki s' î mèt ossu. Il è divnu on gros leû èt il è bin vite stronlé li Rotu !

Lès deûs compères, vont dins lès tchamps. Dès pognées di strin trin.nant dizos lu slo ki lès è bin tchâfè. Lès deûs galiârd s' rôlant ddins po fé cheûre leûs peûs.

Après kèkes djoûrs, vla l' ivièr ki toume. Pou zèls, c' èst la première nîve. Tot bièsse, i djouwant ddins, mê s l' ivièr n' èst nin on djeû... I n' ant pus grand tchôze a s' mète dizos lès dints. Kus è tèlmint fwin, k' i mougnrit bin l' ûjé !

Tot d' on côup, i broke su s' fré, lî cwache lu cô èt spotche ossi l' Cuicui. Kus ritroûve dol fwace èt va lètcher Cuicui k' èst coutché su l' ivièr. C' èst jusse one pètite tatche rodje, come one rôzète su on blanc caban d' bascolète. Wall profite do momint èt cwache Kus, ki toume a costé do Cuicui !

Vola Wall tot seû, i n' èst nin lon do viadje èt i sint ki dès motons sont la por lu. Il arive dins la bèdjrîe, l' uch èst drouvûe po lêchi l' êr rintrè. Wall prind l' prêmî bèdot dins l' alée. Mê s lès motons s' mètant a bèlè. In gros tchin èt l' bèrdjî sant dins l' intrée. L' uch èst clô èt Wall su sint pièrdu. I potche dins l' rèslî. I s' acramîe dins l' four... Li bèrdjî è pris ène fon.ne èt il avoye ès tchin su l' leû. Mê s Wall èst corèdjeûs, i spite a l' êr èt potche su l' bèrdjî. Ci ci plante lu mantche dol fon.ne dins l' ansine, lès dins padvès l' atakant... Wall s' ampale su la fon.ne èt l' tchin-leû l' achève ! Wall è trouvu s' mèsse, il èst la stâré dins l' ansine. C' è stî l' dièrin leû touwè a Vîrous.

Malêjis mots

acramîe = emmêlé. / **layon** = sentier forestier. / **leû** = loup. / **potchè** = sauter. / **r(u)pachè** = repus. / **surin** = couteau de Tsigane à lame courbe et dont le bout du manche est muni d'un anneau afin d'y glisser un doigt. / **Vîrous** = Villeroux, village de la commune de Bastogne.